

Gudstjenesteoplæg dec. 1990

Efterfølgende er en del af et revideret oplæg til gudstjenesteordning for Den danske Folkekirke. Oplægget blev færdigredigeret på et bispemøde i Løgumkloster, november 1990, og efterfølgende sendt i lukket høring af de enkelte biskopper. Der blev normalt sendt et par eksemplarer til hver af stiftets provster med anmodning om at inddrage yderligere en person, der ville være interesseret i at læse og kommentere oplægget. Desuden blev oplægget sendt til andre interesserede eller involverede.

Oplægget var på 403 sider og omfattede et bind I med ritualbog, et bind II med alterbog og et bind III med et alterbogstillæg. Efterfølgende omfatter kun ritualbogens første del med gudstjenester: højmesse, morgen- og aftengudstjenester, børnegudstjenester samt andre gudstjenester.

Høringsperioden omfattede de første måneder af 1991, hvorefter svarene blev gennemgået og bearbejdet i april og maj 1991, herunder et bispemøde i Askov, maj 1991. Den efterfølgende revision resulterede i et nyt oplæg, der blev trykt i bogform med titlen: »Oplæg til gudstjenesteordning, juni 1991« (Udarbejdet af biskopperne, Materialecentralen 1991, XVI + 416 s.)

HVI, april 2009

Indhold

Højmesse	2
Vejledning	2
Oversigt	5
Højmesse	7
Alternativer	15
Morgen- og aftengudstjenester	28
Børnegudstjeneste	31
Andre gudstjenester	35

En foreløbig redaktionel kommentar (dec. 1990)

Efterfølgende oplæg til ritualbog, alterbog og alterbogsoplæg har ikke kunnet færdigredigeres, da Bibelselskabet endnu ikke har afsluttet arbejdet med at udarbejde en indstilling til ny autoriseret Bibel.

For overblikkets skyld fremtræder oplægget i fuldstændig form med bibeltekster i ritualbog og alterbog, men indarbejdelsen af bibelteksterne er kun sket rent foreløbigt og er ikke foretaget efter et ensartet princip. Denne inkonsekvens er bevidst og er ikke udtryk for nogen stillingtagen, men kun et midlertidigt udslag af praktiske og arbejdsmæssige hensyn. I højmesseordningen er bibelcitater og -allusioner anført i samme form som i liturgikommisionens betænkninger, mens de bibelske læsninger i alterbogen er anført i den form, hvori de findes i de foreliggende prøveoversættelser fra Bibelselskabet bortset fra enkelte mindre redaktionelle bearbejdelser.

Bønner og andre tekster i ritualbogen er normalt forsynet med kildeangivelse. Følgende forkortelser er anvendt:

- 1949 Biskoppernes Vejledning, 1. udgave, 1949
- 1955 Biskoppernes Vejledning, 2. udgave, 1955
- 1958 Forslag til Alterbog [= Prøvealterbogen], 1958
- 1963 Forslag til Ritualbog [= Prøveritualbogen], 1963
- 1973 Foreløbige Ændringer i Ritual- og Alterbog, 1973
- 1983 Døb og brudevielse, Betænkning nr. 973, 1983
- 1985 Forslag til Alterbog, Betænkning nr. 1057, 1985
- 1987 Konfirmation og begravelse, Betænkning nr. 1100, 1987

Højmesse

VEJLEDNING

1. Højmassen, som er sognets faste hovedgudstjeneste, finder normalt sted om formiddagen på alle almindelige søndage, samt på helligdagene: Juledag, Anden juledag (St. Stefans dag), Nytårsdag, Skærtorsdag, Langfredag, Påskedag, Anden påskedag, Bededag, Kristi himmelfarts dag, Pinsedag og Anden pinsedag.

Når der i en kirke på en søn- eller helligdag kun holdes én gudstjeneste, er denne uanset tidspunktet for dens afholdelse at betragte som en højmesse.

2. Højmassen består af fire hoveddele: INDLEDNING (I), ORDET (II), NADVER (III) og AFSLUTNING (IV).

I. Efter sammenringning indledes gudstjenesten med musik, bøn og lovsang.

II. Herefter følger ORDET bestående af tre (eller kun to) bibelske læsninger med efterfølgende prædiken og kirkebøn. Imellem læsningerne, samt før og efter prædikenen synges tre (eller kun to) salmer. Forud for prædikenen fremsiges eller synges trosbekendelsen, så vidt muligt i tilknytning til evangelielæsningen.

III. NADVEREN indledes normalt med en nadverbøn, der efterfølges af Fadervor og Indstiftelsesordene. Derefter uddeles brødet og vinen.

IV. Velsignelse, salme, bøn og musik afslutter gudstjenesten.

DÅB finder i almindelighed sted forud for prædikenen.

SKRIFTEMÅL kan holdes forud for gudstjenesten imellem anden og tredje ringning eller indgå som et led i gudstjenesten.

3. For hver af højmessens tre første hoveddele indeholder højmesseordningen to alternativer, der kan anvendes i almindelighed eller på visse helligdage, såfremt menighedsrådet kan tilslutte sig præstens ønske herom.

Anvendelse af en anden autoriseret liturgi eller andre autoriserede ritualer end de hidtil i sognet anvendte forudsætter således enighed herom mellem præst og menighedsråd.

Hvor der er flere præster ved samme kirke, bør så vidt muligt anvendes en fælles liturgi, i det omfang det er foreneligt med hensynten til mindretal i sognet.

Når der inden for højmesseordningen med dens autoriserede hovedalternativer anføres variationsmuligheder, er det overladt til den præst, der har ansvaret for ledelsen af pågældende gudstjeneste, at vælge mellem de anførte variationsmuligheder.

På nogle af kirkeårets søn- og helligdage, for eksempel én gang om måneden, kan den faste hovedgudstjeneste gennemføres efter ordningen for børnegrudstjeneste, såfremt menighedsrådet kan tilslutte sig præstens ønske herom.

4. Der ringes til gudstjeneste tre gange, normalt med en halv times mellemrum (eller efter stedets skik). Hver ringning udføres med mindst 100 enkeltslag og ikke over tre minutter. Har kirken flere klokker, ringes der ved sidste ringning med flere klokker. Sammenringningen slutter med tre gange tre bedeslag, der slås på kirkens største klokke og slutter på det tidspunkt, der er fastsat for gudstjenestens begyndelse.

Juleaften, Juledag samt på alle søndage i tiden fra og med Påskedag til Pinsedag samt Kristi himmelfarts dag kimes der sædvanligvis imellem de tre ringninger. Aftenen inden Påskedag, Kristi himmelfarts dag og Pinsedag kimes der den sidste time inden aftenringningen. Aftenen før Bededag ringes kirkens største klokke almindeligvis i en time fra kl. 18.

Hver morgen og aften ringes freds- og bedeklokken. Ringningen udføres med mindst 100 enkeltslag og ikke over tre minutter, og den slutter med tre gange tre bedeslag, der slås på kirkens største klokke.

Derudover bør gamle lokale ringeskikke respekteres.

5. Alteret skal være dækket med en dug. Der skal være to alterlys, som er tændt under hele gudstjenesten. (Langfredag tændes lysene ikke undtagen under nadveren). Endvidere kan der på alteret være et krucifiks, der bør stå midt imellem de to store stager.

Blomster bør anbringes langt tilbage eller helt ude ved siderne af alteret.

På alteret skal være bibel, alterbog, ritualbog og salmebog. Alle lys skal være »levende lys«.

Ved gudstjeneste med nadver sættes kalk og disk på alterbordet, samt æske med brød og kande (eller karaffel) med vin. Kalk og disk dækkes af hvide linnedstykker. Under salmen forud for nadveren gøres brød og vin rede.

6. Til Indgang og Udgang spilles normalt orgelmusik (præludium og postludium). I tilknytning til præludiet, eller i stedet for, kan synges et stykke kormusik (introitus). Musikken vælges under hensyntagen til pågældende dags karakter og plads i kirkeåret. Under Indgangen og Udgangen kan der være procession, for eksempel i forbindelse med dåb eller konfirmation.

Korsang, vekselsalmer eller anden kirkemusik kan indpasses i højmissen under hensyntagen til gudstjenestens og dagens karakter. Dette kan f.eks. ske imellem læsningerne, efter prædikenen, under altergangen og i afslutningen.

Som forberedelse til evangelielæsningen (eller på anden måde i tilknytning til evangelielæsningen eller trosbekendelsen) kan synges et Halleluja, der dog normalt udelades i fastetiden.

7. Ud over salmer, der er knyttet til dåben og nadveren, synges i højmissen fem (eller eventuelt kun fire) salmer. Salmerne vælges af præsten under hensyntagen til gudstjenestens karakter og pågældende dags plads i kirkeåret.

Andre salmebøger og salmebogstillæg end de autoriserede kan benyttes med menighedsrådets og biskoppens samtykke.

Indgangssalmen angiver dagens kirkeårspræg eller kan være en lovsang.

Salmen mellem læsningerne kan slutte sig til den forudgående eller efterfølgende læsning. Den kan f.eks. være en epistelsalme efter en epistellæsning, en hallelujasalme forud for en evangelielæsning, eller en Helligåndssalme. Salmen kan eventuelt erstattes af en bibelsk vekselsalme eller af kormusik.

Salmen før prædikenen leder op til den efterfølgende prædiken eller kan slutte sig til en forudgående læsning eller dåb. Salmen kan eventuelt bortfalde, når anden læsning er prædiketekst.

Salmen efter prædikenen kan være en salme, der slutter sig til prædikenen. Kirkebønnen bedes før eller efter denne salme. Hvis kirkebønnen bedes før salmen, får salmen samtidigt til opgave at lede over til den efterfølgende nadver. Hvis kirkebønnen bedes efter »salmen efter prædikenen«, synges derefter en salme som forberedelse til nadveren.

Udgangssalmen kan være en takkesalme, eller en salme der på anden måde sammenfatter dagens gudstjeneste.

8. De bibelske læsninger til de enkelte dage i kirkeåret læses fra Alterbogen. I de kirkeår, hvis hovedpart falder på ulige årstal, læses teksterne fra første række. Og i de kirkeår, hvis hovedpart falder på lige årstal, læses teksterne fra anden række.

Dog kan teksterne fra første række, såfremt det ønskes, læses hvert år på følgende dage: Første søndag i advent, Juledag, Anden juledag, Julesøndag, Nytårsdag, Helligtrekongers søndag, Fastelavnssøndag, Første søndag i fasten, Mariæ bebudelses dag, Påskedag, Anden påskedag, Pinsedag, Anden pinsedag, Alle helgens dag og Sidste søndag i kirkeåret.

Der læses normalt tre læsninger: Såfremt der ønskes to evangelielæsninger, læses som første læsning valgfrit enten fra Det nye Testamente (epistel) eller fra Det gamle Testamente (lektie). Anden læsning er det evangelium, hvorover der ikke prædikes. Sidste læsning er dagens prædikeevangelium.

Såfremt der anvendes et alternativ med tre læsninger og kun én evangelielæsning, er første læsning fra Det gamle Testamente (lektie), anden læsning en epistel eller lektie fra Det nye Testamente, og sidste læsning er dagens evangelium.

Såfremt der anvendes et alternativ med kun to bibelske læsninger, er den første læsning valgfrit en læsning fra Det nye Testamente (epistel) eller en læsning fra Det gamle Testamente. Der kan veksles efter et fast princip, sådan at gammeltestamentlige læsninger anvendes i adventstiden og fastetiden, læsninger fra Apostlenes Gerninger i påsketiden og epistellæsninger i den øvrige del af kirkeåret. Anden læsning er dagens evangelium.

9. Gudstjenesten ledes af præsten. Den udføres i samarbejde med de personer, der har særlige opgaver under gudstjenesten. Organisten er ansvarlig for musikkens udførelse. Musikken udføres normalt på et pipeorgel og skal være »levende« musik.

10. Præsten er under gudstjenesten iført præstekjole og/eller alba, og er desuden under altertjenesten normalt iført messehagel.

Alba'en (messeskjorten) er altid hvid, mens der intet er foreskrevet om messehagelens farve. Hvor man anvender forskellige messehageler i liturgiske farver vekslende med kirkeåret, kan farverne anvendes således:

Hvid (eller gul) i juletiden og påsketiden, samt Mariæ bebudelsesdag og eventuelt 1. søndag i advent, Skærtorsdag, Trinitatis søndag og Alle helgensdag.

Rød til St. Stefans dag, pinse og eventuelt Alle helgens dag. Grøn i helligtrekongertiden og trinitatistiden, samt eventuelt septuagesimatiden.

Lilla i adventstiden og fastetiden, samt eventuelt septuagesimatiden.

Som hovedregel gælder, at præsten ved alteret står vendt mod dette under bønnerne og salmerne, og vendt mod menigheden under læsningerne og tiltale. Når præsten vender sig mod menig-

heden, sker det højre om; og når præsten atter vender sig mod alteret, sker det venstre om.

Hvis forholdene i kirken gør det muligt, kan præsten stå bag ved alteret og også være vendt mod menigheden under bønnerne og salmerne.

11. De bibelske læsninger læses normalt af præsten; men første og anden læsning kan læses af kirkesanger, kordegn eller et andet medlem af menigheden, såfremt menighedsrådet kan tilslutte sig præstens ønske herom. I givet fald foregår læsningen fra korbue eller et andet egnet sted i kirken, og præsten kan under denne del af gudstjenesten tage plads et andet sted i koret end ved alteret.

Kirkebønnen bedes af præsten, enten fra prædikestolen i umiddelbar tilknytning til prædikenen, eller fra alteret adskilt fra prædikenen ved et korvers, et orgelmellemspil eller en salme. Kirkebønnen kan i stedet, såfremt menighedsrådet kan tilslutte sig præstens ønske herom, bedes af kirkesanger, kordegn eller et andet medlem af menigheden fra korbue eller et andet egnet sted i kirken.

12. Når præsten selv modtager nadveren, uddeler præsten først brødet til de øvrige nadvergæster, og derefter til sig selv med de sædvanlige ord; på samme måde med vinen. I slutningsønsket ændres da ordene »jer« og »jeres« til »os« og »vore«.

Ved uddelingen af brød og vin kan den præst, som leder nadvergudstjenesten, få hjælp af en anden præst (eller - under forudsætning af menighedsrådets og biskoppens samtykke - af en lægmand).

Uddelingen kan ske som »kontinuerlig« altergang, hvor den enkelte nadvergæst rejser sig lige efter modtagelsen af brød og vin.

SKEMATISK OVERSIGT

I. Indledning

1. Indgang (Præludium)
2. Indgangsbøn
3. Indgangssalme
4. Hilsen
5. Kollektbøn

Alternativ a (med Kyrie og Gloria)

Indgang (Præludium)
Indgangsbøn (*ind- og udgangsbøn kan bortfalde*)
Indgangssalme
»Herre, forbarm dig« (Kyrie)
Lovsangen (Gloria)
Hilsen
Kollektbøn

Alternativ b (med litani/skriftemål)

Indgang (Præludium)
Lille litani (eller syndsbekendelsesbøn)
Indgangssalme
Hilsen
Kollektbøn

II. Ordet

6. Første læsning: fra Det gamle Testamente eller Det nye Testamente
7. Salme mellem læsningerne
8. Anden læsning: Evangelium
9. Trosbekendelse
10. Salme før prædikenen
11. Prædiken: indledt med læsning af prædiketekst
12. Kirkebøn
13. Salme efter prædikenen

Alternativ a (GT-Epistel-Evangelium)

Første læsning: fra Det gamle Testamente
Salme mellem læsningerne
Anden læsning: fra Det nye Testamente
Salme før prædikenen
Evangelium og trosbekendelse (*eller omvendt*)
Prædiken
Kirkebøn
Salme efter prædikenen

Alternativ b (to læsninger)

Første læsning: fra Det gamle Testamente eller Det nye Testamente
Salme mellem læsningerne
Evangelium
Trosbekendelse
Salme før prædikenen
Prædiken
Kirkebøn
Salme efter prædikenen

III. Nadver

14. Nadverbøn:
  - a) Opløft jeres hjerter + Hellig, hellig, hellig - M: O, du Guds lam - Opstandne Herre
  - b) Opløft jeres hjerter + Vi takker og lover dig - M: Helligsang - Opstandne Herre
15. Fadervor
16. Indstiftelsesordene
17. Nadvermåltidet

Alternativ a (lang)

Nadverbøn: Præfation - M: Helligsang - Lovet være du/Vi takker dig
Fadervor
Indstiftelsesordene
Nadvermåltidet

Alternativ b (kort)

Nadverindledning: Vor Herre Jesus Kristus - Opstandne Herre

Fadervor

Indstiftelsesordene

Nadvermåltidet

IV. Afslutning

18. Slutningskollekt

19. Velsignelse

20. Udgangssalme

21. Udgangsbøn

22. Udgang (Postludium)

I. INDLEDNING

*Førend gudstjenesten begynder, ringes der 3 gange med kirkens klokke(r).
Sidste ringning slutter med bedeslagene.*

1. Indgang (Præludium)

Efter bedeslagene indledes gudstjenesten med præludium, bibelsk salme eller kormusik, hvorunder præsten går for alteret.

2. Indgangsbøn

Indgangsbønnen læses af kirkesangeren, kordegnen eller et andet medlem af menigheden. Under bønnen knæler præsten ved alteret.

Lad os alle bede!

Herre, jeg er kommet ind i dette dit hus for at høre,
hvad du, Gud Fader, min skaber,

du Herre Jesus, min frelser,

du gode Helligånd, i liv og død min trøster,

vil tale til mig.

Herre, oplad nu ved din Helligånd for Jesu Kristi skyld mit hjerte,

at jeg af dit ord kan lære at sørge over mine synder

og at tro i liv og død på Jesus

og hver dag forbedre mig i et helligt liv og levned.

Det høre og bønføre Gud, ved Jesus Kristus. Amen.

1955, let. rev.

3. Indgangssalme

4. Hilsen

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Herren være med jer!

Menigheden svarer:

Og med din ånd!   *eller:* Og Herren være med dig!

5. Kollektbøn

Præsten fortsætter: Lad os alle bede!

Præsten læser eller messer derefter (vendt mod alteret) dagens kollektbøn.

Menigheden svarer: Amen.

II. ORDET

6. Første læsning

fra Det gamle Testamente eller Det nye Testamente (epistel eller lektie).

Menigheden står op under læsningen.

7. Salme mellem læsningerne

8. Evangelium (Anden læsning)

Præsten indleder evangelielæsningen med ordene:

Dette hellige evangelium skriver evangelisten . . .

Menigheden rejser sig og svarer:

Gud være lovet for sit glædelige budskab.

Præsten læser derefter dagens evangelium fra den tekstrække, hvorover der ikke prædikes.

9. Trosbekendelse / Dåb

Trosbekendelsen siges eller synges af præsten, eller af præst og menighed i fællesskab. Menigheden står op. Trosbekendelsen kan også fremsiges fra prædikestolen før eller efter evangeliets oplæsning.

Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.

Vi tror på Gud Fader, den almægtige, Himmelen og jordens skaber,

og på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til Dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til Himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Vi tror på Helligånden, den hellige almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv.

(Den apostolske trosbekendelse)

Eller

Jeg (vi) tror på én Gud, den almægtige Fader, Himmelen og jordens, alt det synliges og usynliges skaber.

Og på én Herre, Jesus Kristus, Guds enbårne Søn, som er født af Faderen før alle tider, Gud af Gud, lys af lys, sand Gud af sand Gud, født, ikke skabt, af samme væsen som Faderen, ved hvem alt er skabt, som for os mennesker og for vor frelse steg ned fra Himmelen og blev kød ved Helligånden af Jomfru Maria og blev menneske, som også blev korsfæstet for os under Pontius Pilatus, blev pint og begravet og opstod på tredje dagen ifølge skrifterne og opfor til Himmels, sidder ved Faderens højre hånd og skal komme igen i herlighed for at dømme levende og døde, og der skal ikke være ende på hans rige.

Og på Helligånden, som er Herre, og som levendegør, som udgår fra Faderen og fra Sønnen, som tilbedes og æres tillige med Faderen og Sønnen, som har talt ved profeterne. Og på én hellig, almindelig og apostolisk kirke. Jeg (vi) bekender én dåb til syndernes forladelse og forventer de dødes opstandelse og den kommende verdens liv.

(Den nikænske trosbekendelse)

Efter trosbekendelsen svarer menigheden med amen (eller et salmevers).

Såfremt der er dåb i gudstjenesten, holdes den almindeligvis på dette sted, og den fælles trosbekendelse kan bortfalde. Dåben indledes med en dåbssalme efter Anden læsning (pkt. 8). Efter dåben synges Salmen før prædikenen (pkt. 10).

10. Salme før prædikenen

11. Prædikenen

På prædikestolen indleder præsten med en kort fri bøn.

Derefter læser præsten søn- eller helligdagens prædiketekst, mens menigheden står op.

Efter læsningen følger prædikenen, som afsluttes med lovprisning:

Lov og tak og evig ære være dig vor Gud,

Fader, Søn og Helligånd,

du som var, er og bliver én sand treenig Gud,

højlovet fra første begyndelse, nu og i al evighed. Amen.

Eller

Ære være Faderen og Sønnen og Helligånden,

som det var i begyndelsen, så nu og altid og i al evighed.

Amen.

12. Kirkebøn

Kirkebønnen bedes fra prædikestolen i tilknytning til prædikenen, eller fra alteret (eventuelt fra korbue) efter salmen efter prædikenen.

Såfremt der ikke er dåb eller nadver i pågældende højmesse, afsluttes kirkebønnen med Fadervor.

Præsten er frit stillet med hensyn til kirkebønnens ordlyd, men kan benytte én af efterfølgende bønner, der er vejledende for bønnens indhold:

Trøst og styrk du, vor Gud, alle dem, som er syge og sorgfulde, enten de er fjern eller nær! Vær med din nådige hjælp hos alle dem, som lider under anfægtelser, og stå os alle bi i fristelsens time!

Velsign og bevar din hellige, almindelige kirke og os i den! Velsign og bevar dine hellige sakramenter og lad dit ord have frit løb blandt os, for at dit rige med retfærdighed og fred og glæde i Helligånden må udbredes og vokse, og nådens lys skinne for alle dem, der sidder i mørke og dødens skygge.

Hold din beskærmende hånd over vort folk og fædreland og al dets øvrighed, velsign og bevar vor konge (*navn nævnes*), dronning (*navn nævnes*) og hele kongens hus (*navne nævnes*). Giv dem og os alle nåde, fred og velsignelse og efter dette liv den evige salighed.

1985, s. 8, let rev.

Eller

Hellige Gud, himmelske Fader! Vi lover og tilbeder dig, som i godhed skænker os livet og alle dets gaver.

Vi takker dig for jorden, som du har skabt, for vore medmennesker, som du giver os at dele livet med, for din elskede Søn, som blev vor broder, døde og opstod for os, for nådens og sandhedens Ånd, som har taget bolig i os, for genfødselen i dåben, for evangeliets lys og for dit nærvær og din velsignelse i nadveren.

Vi beder dig for din kirke: Tag ikke nådens og sandhedens ord fra os. Bevar os alle i troen og den indbyrdes kærlighed. Lad håbet om dit komme være levende blandt os. Giv os trofaste ledere og forkyndere af dit ord. Forbarm dig over alle, der farer vild, over dem, der lider for dit navns skyld, og lad dit evangelium udgå til alle folkeslag.

Vi beder for vore hjem og vore kære, for vort daglige liv med hinanden i arbejde og fritid. Vi beder dig om fred mellem nationerne og for folkenes regeringer. Bevar os som folk iblandt folkene. Vi beder dig for al lovlig øvrighed, for alle med ansvar i vort samfund. Giv dem troskab og visdom til at forvalte deres magt og viden til værn for de svage og til gavn for alle.

Vær nær hos alle fattige, alle forpinte og bedrøvede, de fængslede og de landflygtige, de forladte og ensomme, dem der mangler det nødvendige til livets ophold, de syge og dem, der skal dø.

Forbarm dig over os, giv os ikke løn som forskyldt, men fri os fra det onde og lad os på den yderste dag få lov at

opstå med Kristus og evigt takke dig, ved din elskede Søn, Jesus Kristus. Amen.

Eller

Herre, vor Gud, himmelske Far, vi beder dig for hele den verden, som du har skabt: Ophold den og forny den, så alt igen bliver godt. Lad der blive fred mellem alle folk og nationer. Velsign jorden og menneskers arbejde. Hjælp os alle til at tage vare på den skabte verden, så vi værner om menneskers velfærd og forvalter naturens gaver til bedste for hverandre. (Det beder vi om. *Menigheden*: Herre, hør vor bøn!).

Herre, vi beder dig for alle, der er ramt af sorg og ulykke og savn: Trøst de bedrøvede og bange, giv frihed og retfærd til de fattige og undertrykte, mæt de sultne, helbred de syge, hjælp de hjemløse og landflygtige, vær hos de fangne, giv nyt mod og håb til de bekymrede og modløse. (Det beder vi om. *Menigheden*: Herre, hør vor bøn!).

Herre, vi beder dig for alle, der har fået magt og ansvar og viden betroet: Giv dem troskab og visdom, så de forvalter mulighederne til gavn for de svage og til at tjene andre mennesker. Velsign og bevar vor dronning og hele dronningens hus. Vær med regering og folketing og al øvrighed her i landet. (Det beder vi om. *Menigheden*: Herre, hør vor bøn!).

Herre, vi beder dig for vort land, vor familie, og alle vi holder af og er forbundet med: Hold din skærmende hånd over os, fri os fra alt ondt og bevar os fra indbyrdes strid og opløsning. Giv os glæde, styrke og vilje til at hjælpe hinanden. (Det beder vi om. *Menigheden*: Herre, hør vor bøn!).

Herre, vi beder dig for din kirke her og ud over hele jorden: Velsign den og forny den ved din Ånd, så den kan tale dit befriende ord til alle mennesker. Hold os fast i det fæl-

lesskab, som du i dåben satte os i. Styrk os gennem nadverens måltid, og hjælp os alle til at tjene dig med glæde. (Det beder vi om. *Menigheden*: Herre, hør vor bøn!).

Vær hos os, når vi skal dø. Forbarm dig over os, giv os ikke løn som forskyldt, men skænk os en glædelig opstandelse til det evige liv, hvor du med Søn og Helligånd lever og råder fra evighed til evighed. (*Menigheden*: Amen.)

Hvis ovenfor anførte bøn bedes fra alteret, kan de enkelte afsnit afsluttes med ordene: »Det beder vi om«, hvorefter menigheden som svar synger: »Herre, hør vor bøn!«

Eller

P Du ene gode Gud, tak for livet og verden, du gav os. Giv os mod og ansvarsglæde hver dag. Det beder vi om.

M Herre, hør vor bøn!

P Tak for vore hjem og vore kære. Vær dem og os alle nær altid. Det beder vi om.

M Herre, hør vor bøn!

P Tak, fordi du kom ind i verden og vort liv i Jesus Kristus, vor Herre. Hjælp os at leve i vor dåb hver dag. Det beder vi om.

M Herre, hør vor bøn!

P Tak for din kirke i hele verden. Forén den og forny den ved din Ånd, så den tør tale dit befriende ord. Det beder vi om.

M Herre, hør vor bøn!

P Tak for vort land og for frihedens gave. Velsign vor dronning, og giv alle, som er sat til at lede og styre, visdom, fantasi og mod til at gå nye veje for dine menneskers skyld. Det beder vi om.

M Herre, hør vor bøn!

P Tak for alle opgaverne, du giver os. Vær med alle, som lider under racehad og social uretfærdighed. Det beder vi om.

M Herre, hør vor bøn!

P Tak for sundhed, uddannelse og arbejde. Vær nær hos alle, som mangler alt dette. Velsign de glemte og ensomme og alle børn, som mishandles og forsømmes. Det beder vi om.

M Herre, hør vor bøn!

P Tak, fordi det, som er umuligt for os, er muligt for dig. Hjælp os til at tro på dit ord og være tro i livet, så vi får kraft fra din tilgivelse og lærer at se på andre mennesker med nye øjne til din ære. Alt dette beder vi om i Jesu navn.

M Herre, hør vor bøn!

I fastetiden, på Langfredag og Bededag kan litaniet (det store litani) bruges som kirkebøn.

Efter kirkebønnen (eller prædikenen) gives meddelelser og bekendtgørelser. På prædikestolen sluttes med den apostolske velsignelse, hvorunder menigheden står op:

Lad os med apostlen tilønske hinanden:

Vor Herres Jesu Kristi nåde, Guds kærlighed og Helligåndens samfund være med os alle. Amen.

13. Salme efter prædikenen

Under salmen efter prædikenen går præsten for alteret.

Kirkebønnen kan bedes efter denne salme. Og i dette tilfælde efterfølges kirkebønnen af en salme eller et salmevers forud for nadveren.

Såfremt der ikke skal være nadver, fortsættes med slutningskollekten (pkt. 18) eller kirkebøn og Fadervor.

III. NADVER

14. Nadverbøn

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Opløft jeres hjerter til Herren! Lad os prise Hans navn!

Præsten fortsætter (vendt mod alteret):

Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud den almægtige,
Han som var, og som er, og som kommer.

Menigheden:

Hosianna i det højeste!

Præsten:

Velsignet være Han, som kommer i Herrens navn.

Menigheden:

Hosianna i det højeste!

1985, s. 14

Menigheden synger:

O, du Guds Lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
derfra al trøst begynder;
miskundelig
forbarm du dig!

O, du Guds Lam!

med korsets skam,
du bar al verdens synder,
dermed al fred begynder;
af kærlighed
giv os din fred!

O, du Guds Lam!

med korsets skam,
du bar al verdens synder,
derfra vort liv begynder;
vor død til trods
opliv du os!

Denne indledende del af nadverbønnen kan erstattes af følgende:

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Opløft jeres hjerter til Herren! Lad os prise Hans navn!

Præsten fortsætter (vendt mod alteret):

Vi takker og lover dig, Gud Fader almægtige, ved Jesus Kristus, vor Herre. Du skabte Himlen og hele dens hær, jorden og alt, som er derpå. Liv og ånde giver du os, mætter os daglig af din fylde. Med hele din menighed på jorden og i Himlen, i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

Menigheden synger:

Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud den almægtige.
Himlen og jorden er fuld af din herlighed.

Hosianna i det højeste!

Præsten:

Velsignet være Han, som kommer i Herrens navn.

Menigheden:

Hosianna i det højeste!

1985, s. 18-19, let rev.

Når Helligsangen synges af menigheden, kan salmen »O, du Guds lam« i stedet synges under uddelingen.

Præsten siger eller messer:

Opstandne Herre og frelser, du som selv er til stede iblandt os med al din kærligheds rigdom! Giv os at modtage dit legeme og blod til din ihukommelse og til stadfæstelse i troen på syndernes forladelse. Rens os fra synd og styrk os i det indre menneske, at du må bo ved troen i vore hjerter. Gør os faste i det evige livs håb. Giv os at vokse i kærligheden, for at vi med alle dine troende må blive ét i dig, ligesom du er ét med Faderen.

1949, let rev.

Menigheden:

Amen.

15. Fadervor

Præsten, eller præst og menighed i fællesskab:

Vor Fader, du, som er i Himlene! Helliget vorde dit navn; komme dit rige; ske din vilje som i Himmelen, således også på jorden; giv os i dag vort daglige brød; og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere; og led os ikke (ind) i fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er riget og magten og æren i evighed!

1973 = 1985

Menigheden:

Amen.

16. Indstiftelsesordene

Præsten fortsætter med at læse eller messe indstiftelsesordene. Herunder står menigheden op.

Ved NB tager præsten disken, benholdsvis kalken, og holder dem, mens pågældende afsnit læses eller messes. Præsten kan herunder vende sig mod menigheden.

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt, (NB) tog brødet, takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde:

»Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer.

Gør dette til min ihukommelse.«

Ligeså (NB) tog han også kalken efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde:

»Drik alle deraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse.

Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse.«

1973 = 1985

17. Nadvermåltidet

Efter indstiftelsesordene går nadvergæsterne op til alteret og knæler ved alterbordet.

Præsten uddeler brødet til hver enkelt nadvergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi legeme.

Præsten rækker vinen til hver enkelt altergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi blod.

Efter hvert bord siger præsten:

Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus, som nu har givet jer sit hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle jeres/vore synder, han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv! Fred være med jer!

1973 = 1985

Under fredssøsket gør præsten korstegn med kalken.

Efter alle borde undtagen det sidste kan præsten nøjes med at sige:

Fred være med jer!

Under uddelingen kan der synges en salme, der kan spilles orgelmusik, eller der kan være stilhed.

Efter uddelingen går nadvergæsterne tilbage til deres pladser, og der kan synges en salme.

IV. AFSLUTNING

18. Slutningskollekt

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Lad os alle bede!

Slutningskollekten læses eller messes derefter af præsten (vendt mod alteret):

Efter nadver

Vi takker dig, Herre vor Gud, almægtige Fader, fordi du i din barmhjertighed vederkvæger os med disse livsalige gaver.

Vi beder dig, at du vil lade dine gaver komme os rettelig til gode, til at styrke vor tro, grundfæste vort håb og gøre den indbyrdes kærlighed levende iblandt os, for din Søns, Jesu Kristi, vor Herres skyld.

1985

I stedet for anførte slutningskollekt kan anvendes:

Vi takker dig, Herre vor Gud, almægtige Fader, fordi du har styrket os med dine livgivende gaver. Vi beder dig, at du vil fuldende, hvad du har begyndt i os, styrke vor tro, grundfæste vort håb og gøre den indbyrdes kærlighed levende iblandt os ved din Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig og Helligånden lever og råder, én sand Gud fra evighed og til evighed.

Efter dåb og nadver kan anvendes:

Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig for din usigelige nåde, at du ved din Søn, vor opstandne frelser, os til trøst og syndernes forladelse, har givet os dit evangelium og dine sakramenter. Vi beder dig, giv os din Helligånd, så vi af hjertet tror dit ord og ved de hellige sakramenter dag for dag styrkes i troen, indtil vi bliver til evig tid salige, ved din elskede Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligåndens enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed.

Veit Dietrich, 1. s. e. påske (1958)

Efter dåb

Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig af hjertens grund, fordi du har ladet os komme til den nådefulde dåb, hvori du skænkede os syndernes forladelse, Helligånden og det evige liv for din Søns, Jesu Kristi, skyld. Vi beder dig: bevar os i troen, så at

vi aldrig tvivler om denne din gave, og styrk os ved din Helligånd til at stride mod synden og blive i vor dåbs nåde, indtil vi bliver evindeligt salige, ved din elskede Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligåndens enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed!

Veit Dietrich, 4. s. i advent = 1983, s. 54, let rev.

Ved gudstjenester uden dåb eller nadver

Herre vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig, fordi du har givet os dit hellige og salige ord, hvorved du også her hos os forsamler din kristne kirke. Nu beder vi dig: Bliv hos os med din Helligånd, så vi bevarer dit ord og retter os derefter, og hver dag lever i troen, indtil vi bliver til evig tid salige, ved din elskede Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligåndens enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed.

1985, s. 10

Menigheden svarer efter slutningskollekten:

Amen.

Ved gudstjenester uden nadver kan slutningskollekten bortfalde, når kirkebønnen og Fadervor bedes fra alteret efter salmen efter prædikenen.

19. Velsignelse

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Herren være med jer!

Menigheden svarer:

Og med din ånd!   eller: Og Herren være med dig!

Hilsenen kan udelades eller bringes forud for slutningskollekten.

Såfremt hilsenen udelades, kan velsignelsen indledes med ordene:

Modtag Herrens velsignelse.

*Menigheden står op under velsignelsen, mens præsten siger:
Herren velsigne dig og bevare dig.
Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig.
Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred.*

Menigheden svarer:

Amen. Amen. Amen.

1985, s. 10

Efter velsignelsen gør præsten korstegn med højre hånd.

20. Udgangssalme

21. Udgangsbøn

Udgangsbønnen læses af kirkesangeren, kordegnen eller et andet medlem af menigheden. Under bønnen knæler præsten ved alteret.

Lad os alle bede!

Herre, jeg takker dig af hele mit hjerte,
fordi du har lært mig, hvad du vil, at jeg skal gøre.

Hjælp mig nu, min Gud, ved din Helligånd for Jesu Kristi skyld,
at jeg må bevare dit ord i et rent hjerte,
deraf i troen styrkes, i et helligt levned forbedres
og mig derved i liv og død trøste. Amen.

1955, s. 19

22. Udgang (Postludium)

Mens præsten og menigheden forlader kirkerummet, spilles der et postludium.

Indsamling finder almindeligvis sted i forbindelse med udgangen.

ALTERNATIVER

For hver af højmessens tre første hoveddele findes i det følgende to alternativer, der kan anvendes i almindelighed eller på visse helligdage, såfremt et flertal i menighedsrådet kan tilslutte sig præstens ønske herom. Jfr. punkt 3 i vejledningen.

I. INDLEDNING (ALTERNATIV A)

*Førend gudstjenesten begynder, ringes der 3 gange med kirkens klokke(r).
Sidste ringning afsluttes med bedeslagene.*

(1a) Indgang (Præludium)

Efter bedeslagene begynder gudstjenesten med præludium, bibelsk salme eller kormusik, hvorunder præsten går for alteret.

(2a) Indgangsbon

Indgangsbonnen læses af kirkesangeren, kordegnen eller et andet medlem af menigheden. Under bonnen knæler præsten ved alteret.

Lad os alle bede!

Herre, jeg er kommet ind i dette dit hus for at høre,
hvad du, Gud Fader, min skaber,
du Herre Jesus, min frelser,
du gode Helligånd, i liv og død min trøster,
vil tale til mig.

Herre, oplad nu ved din Helligånd for Jesu Kristi skyld mit hjerte,
at jeg af dit ord kan lære at sørge over mine synder
og at tro i liv og død på Jesus
og hver dag forbedre mig i et helligt liv og levned.

Det høre og bøn høre Gud, ved Jesus Kristus. Amen.

Indgangsbonnen og udgangsbonnen kan bortfalde, når dette alternativ anvendes.

(3a) Indgangssalme

»Herre, forbarm dig« (Kyrie)

Siges eller synges som vekselsbøn mellem P (= præst eller forsanger) og M (= menigheden)

P Herre, Gud Fader i Himlen!

M Forbarm dig over os!

P Herre Jesus, vor frelser!

M Forbarm dig over os!

P Herre Gud Helligånd, vort lys og vor trøst!

M Forbarm dig over os!

1963, s. 22, let. rev. Jfr. DDS 364

Eller

P Kyrie eleison!

M Gud Fader, forbarm dig!

P Christe eleison!

M Kristus, forbarm dig!

P Kyrie eleison!

M Herre Helligånd, forbarm dig!

1963, s. 22, let. rev.

Eller

*P Herre Jesus, Guds Søn, du som blev menneske
for vor frelses skyld, vi beder dig: Herre, forbarm dig!*

M Herre, forbarm dig!

P Kristus, vor bror i Himlen, du som har givet os del i livets sejr over døden, vi beder dig: Kristus, forbarm dig!
M Kristus, forbarm dig!
P Herre, du som sidder ved Faderens højre hånd og går i forbøn for os, vi beder dig: Herre, forbarm dig!
M Herre, forbarm dig!

Lovsangen (Gloria)

(Udelades normalt i fastetiden)

Præsten:

Ære være Gud i det højeste! og fred på jorden, i mennesker velbehag!

Menigheden synger (stående) følgende vers eller et andet vers fra salmen

»Aleneste Gud i Himmerig«:

Vi love, vi prise og takke dig,
al æren skal dig tilhøre,
o Herre, Gud Fader i Himmerig,
for kærlighed, du os mon gøre!
Du alle ting har i vold og magt,
det alt må frem, som er din agt,
thi frygte vi ingen fare.

DDS 360,2

På festdage eller ved særlige lejligheder kan Lovsangen synges således:

Præsten:

Ære være Gud i det højeste.

Menigheden:

Og fred på jorden, i mennesker velbehag.

Vi lover dig, vi priser dig, vi tilbøder dig, vi ophøjer dig,

vi takker dig for din store herlighed,
Herre Gud, himmelske konge, Gud Fader almægtige.
Herre, Guds enbårne Søn, Jesus Kristus,
Herre Gud, Guds Lam, Faderens Søn,
du som bærer verdens synder, forbarm dig over os!
du som sidder ved Faderens højre hånd, hør vor bøn!
For du alene er hellig, du alene Herre,
du alene den højeste,
Jesus Kristus med Helligånden i Gud Faders herlighed.
Amen.

1963, s. 22-23, revideret og forkortet

(4a) Hilsen

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Herren være med jer!

Menigheden svarer:

Og med din ånd! *eller:* Og Herren være med dig!

(5a) Kollektbøn

Præsten fortsætter: Lad os alle bede!

Præsten læser eller messer derefter (vendt mod alteret) dagens kollektbøn.

Menigheden svarer: Amen.

I. INDLEDNING (ALTERNATIV B)

*Førend gudstjenesten begynder, ringes der 3 gange med kirkens klokke(r).
Sidste ringning afsluttes med bedeslagene.*

(1b) Indgang (Præludium)

Efter bedeslagene begynder gudstjenesten med præludium, bibelsk salme eller kormusik, hvorunder præsten går for alteret.

(2b) Indgangsbøn (lille litani)

I stedet for den almindelige indgangsbøn anvendes »Det lille litani« (Salmebogen nr. 364) som en vekselbøn mellem P (= præst eller forsanger) og M (= menigheden).

P Herre Gud Fader i Himlen!

M Forbarm dig over os!

P Herre Jesus, vor frelsermand!

M Forbarm dig over os!

P Herre Helligånd, vort lys og vor trøst!

M Forbarm dig over os!

P Vi har syndet med vore forfædre!

M Vi har forskyldt din vredes domme!

P O Herre, handl ikke med os efter vore synder!

M Og betal os ikke efter vore misgerninger!

P O Herre, hør vor bøn!

M Og lad vor røst komme til dig!

DDS 364

Eller følgende bøn, der bedes af kirkesangeren, kordegnen eller et andet medlem af menigheden:

Herre, vor Gud, du kender vore hemmelige tanker, og det inderste i vore ord og gerninger er ikke skjult for dig. Vi bekender, at vi har syndet imod dig og ikke er værd at kaldes dine børn. Men uden dig kan vi ikke leve. Derfor beder vi dig: kast os ikke bort fra dit ansigt og tag ikke din

Helligånd fra os. Du, som tager imod syndere, tag imod os.
Herre, forbarm dig over os.

Menigheden:

Herre, forbarm dig over os.

1963, s. 69, let rev.

Derefter siger præsten:

På Jesu Kristi befaling og for hans lidelses og døds skyld
tilsiger jeg jer alle jeres synders nådige forladelse
i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn!

1973, s. 35 = 1985, s. 22

Eller

På hans ord, som har døbt os,

tilsiger jeg jer alle jeres synders nådige forladelse
i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn!

Menigheden:

Amen.

(3b) Indgangssalme

(4b) Hilsen

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Herren være med jer!

Menigheden svarer:

Og med din ånd! *eller:* Og Herren være med dig!

(5b) Kollektbøn

Præsten fortsætter: Lad os alle bede!

Præsten læser eller messer derefter (vendt mod alteret) dagens kollektbøn.

Menigheden svarer: Amen.

Når dette alternativ anvendes, kan udgangsbønnen bortfalde.

II. ORDET (ALTERNATIV A)

(6a) Første læsning

fra Det gamle Testamente. Menigheden står op under læsningen.

(7a) Salme mellem læsningerne / Dåb

Såfremt der er dåb i gudstjenesten, holdes den almindeligvis på denne salmes plads eller forud for første læsning. Når der er dåb, kan den efterfølgende fælles trosbekendelse bortfalde. Dåben indledes med en dåbssalme efter Første læsning. Efter dåben synges en salme, hvorefter gudstjenesten fortsætter med Anden læsning.

(8a) Anden læsning

*fra Det nye Testamente, enten en epistel eller en lektie.
Menigheden står op under læsningen.*

(9a) Salme før prædiken

(10a) Evangelium og trosbekendelse

Præsten indleder evangelielæsningen med ordene:

Dette hellige evangelium skriver evangelisten . . .

Menigheden rejser sig og svarer:

Gud være lovet for sit glædelige budskab.

Teksten læses derefter af præsten.

Læsningen foregår fra alteret eller fra prædikestolen.

Efter evangelielæsningen siges eller synges trosbekendelsen af præsten, eller af præst og menighed i fællesskab. Menigheden står op.

Trosbekendelsen kan indledes med ordene:

Lad os bekende vor kristne tro, eller tilsvarende.

Når evangeliet læses fra prædikestolen, fremsiges trosbekendelsen i almindelighed før evangelielæsningen.

Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.

Vi tror på Gud Fader, den almægtige, Himmelens og jordens skaber,

og på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til Dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til Himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Vi tror på Helligånden, den hellige almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv.

(Den apostolske trosbekendelse)

eller Den nikænske trosbekendelse

Efter trosbekendelsen svarer menigheden med amen (eller et salmevers).

(11a) Prædiken

Når evangelielæsningen forgår fra alteret, kan der synges en salme eller et prædikestolsvers, mens præsten går på prædikestolen.

Prædiken indledes med bøn og afsluttes med lovprisning:

Lov og tak og evig ære være dig vor Gud,

Fader, Søn og Helligånd,

du som var, er og bliver én sand treenig Gud,

højlovet fra første begyndelse, nu og i al evighed. Amen.

Eller

Ære være Faderen og Sønnen og Helligånden,

som det var i begyndelsen, så nu og altid og i al evighed.

Amen.

(12a) Kirkebøn

Kirkebønnen kan bedes fra prædikestolen i tilknytning til prædikenen, eller den kan bedes fra alteret (eventuelt fra korbue) efter salmen efter prædikenen.

Såfremt der ikke er dåb eller nadver i pågældende højmesse, afsluttes kirkebønnen med Fadervor.

Præsten er frit stillet med hensyn til kirkebønnens ordlyd, men kan benytte én af de tidligere anførte bønner, der er vejledende for bønnens indhold (se side 14-16).

Efter kirkebønnen (eller prædikenen) gives meddelelser og bekendtgørelser. På prædikestolen sluttes med den apostolske velsignelse, hvorunder menigheden står op:

Lad os med apostlen tilønske hinanden:

Vor Herres Jesu Kristi nåde, Guds kærlighed og Helligåndens samfund være med os alle. Amen.

(13a) Salme efter prædikenen

Under salmen efter prædikenen går præsten for alteret.

Kirkebønnen kan bedes efter denne salme. Og i dette tilfælde efterfølges kirkebønnen af en salme eller et salmevers forud for nadveren.

Såfremt der ikke skal være nadver, fortsættes med slutningskollekten (pkt. 18) eller kirkebøn og Fadervor.

II. ORDET (ALTERNATIV B)

(6b) Første læsning

*fra Det gamle Testamente eller Det nye Testamente (epistel).
Menigheden står op under læsningen.*

(7b) Salme mellem læsningerne / Dåb

Såfremt der er dåb i gudstjenesten, holdes den normalt på denne salmes plads eller forud for første læsning. Når der er dåb, kan den fælles trosbekendelse udelades.

(8b) Evangelium

Præsten indleder evangelielæsningen med ordene:

Dette hellige evangelium skriver evangelisten . . .

Menigheden rejser sig og svarer:

Gud være lovet for sit glædelige budskab.

Teksten læses derefter af præsten.

Evangelielæsningen og trosbekendelsen foregår fra alteret eller fra prædikestolen.

(9b) Trosbekendelse

Trosbekendelsen siges eller synges af præsten, eller af præst og menighed i fællesskab. Menigheden står op.

Trosbekendelsen kan indledes med ordene:

Lad os bekende vor kristne tro, eller tilsvarende.

Når evangeliet læses fra prædikestolen, fremsiges trosbekendelsen i almindelighed før evangelielæsningen.

Vi forsøger Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.

Vi tror på Gud Fader, den almægtige, Himmels og jordens skaber,

og på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til Dødsriget, på

tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til Himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Vi tror på Helligånden, den hellige almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv.

(Den apostolske trosbekendelse)

eller Den nikænske trosbekendelse

Efter trosbekendelsen svarer menigheden med amen (eller et salmevers).

(10b) Salme før prædiken

Salmen bortfalder, når evangelielæsningen og trosbekendelsen foregår fra prædikestolen.

Når evangelielæsningen foregår fra alteret, kan salmen også bortfalde eller erstattes af et enkelt salmevers eller et orgelmellemspil.

(11b) Prædiken

Prædiken indledes med bøn og afsluttes med lovprisning:

Lov og tak og evig ære være dig vor Gud,

Fader, Søn og Helligånd,

du, som var, er og bliver én sand treenig Gud,

højlovet fra første begyndelse, nu og i al evighed. Amen.

Eller

Ære være Faderen og Sønnen og Helligånden,

som det var i begyndelsen, så nu og altid og i al evighed.

Amen.

(12b) Kirkebøn

Kirkebønnen kan bedes fra prædikestolen umiddelbart efter prædiken, eller den kan bedes fra alteret efter salmen efter prædiken.

Såfremt der ikke er dåb eller nadver i pågældende højmesse, afsluttes kirkebønnen med Fadervor.

Præsten er frit stillet med hensyn til kirkebønnens ordlyd, men kan benytte én af de tidligere anførte bønner, der er vejledende for bønnens indhold (se side 14-16).

Efter kirkebønnen (eller prædikenen) gives meddelelser og bekendtgørelser. På prædikestolen sluttes med den apostolske velsignelse, hvorunder menigheden står op:

Lad os med apostlen tilønske hinanden:

Vor Herres Jesu Kristi nåde, Guds kærlighed og Helligåndens samfund være med os alle. Amen.

(13b) Salme efter prædikenen

Under salmen efter prædikenen går præsten for alteret.

Kirkebønnen kan bedes efter denne salme. Og i dette tilfælde efterfølges kirkebønnen af en salme eller et salmevers forud for nadveren.

Såfremt der ikke skal være nadver, fortsættes med slutningskollekten (pkt. 18) eller kirkebøn og Fadervor.

III. NADVER (ALTERNATIV A)

(14a) Nadverbøn

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Herren være med jer!

Menigheden svarer:

Og med din ånd! *eller:* Og Herren være med dig!

Præsten:

Opløft jeres hjerter til Herren! Lad os prise Hans navn!

Derefter fortsætter præsten (vendt mod alteret):

Vi takker og lover dig, Gud Fader almægtige,
ved Jesus Kristus, vor Herre.

Du skabte Himlen og hele dens hær, jorden og alt, som er derpå.

Liv og ånde giver du os, mætter os daglig af din fylde.

Med hele din menighed på jorden og i Himlen,
i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

1985, s. 19, let rev.

Denne indledende del af nadverbønnen kan erstattes af følgende:

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Herren være med jer!

Menigheden svarer:

Og med din ånd!

Præsten:

Opløft jeres hjerter til Herren.

Menigheden:

Vi opløfter vore hjerter.

Præsten:

Lad os takke Herren, vor Gud.

Menigheden:

Det er værdigt og ret.

Derefter fortsætter præsten (vendt mod alteret):

I advent, i helligtrekongerstiden og trinitatistiden

Det er i sandhed værdigt og ret, at vi altid og alle vegne takker dig, Gud Fader almægtige, ved Jesus Kristus, vor Herre. Du skabte Himlen og hele dens hær, jorden og alt, som er derpå. Liv og ånde giver du os, mætter os daglig af din fylde. Med hele din menighed på jorden og i Himlen, i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

I juletiden:

Det er i sandhed værdigt og ret, at vi altid og alle vegne takker dig, Gud Fader almægtige ved Jesus Kristus, vor Herre, som for vor skyld blev menneske, for at vi ved ham skulle blive dine børn. Med hele din menighed på jorden og i Himlen, i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

I septuagesimatiden, i fasten og på Langfredag

Det er i sandhed værdigt og ret, at vi altid og alle vegne takker dig, Gud Fader almægtige, ved Jesus Kristus, vor Herre. Han er det levende brød, som er kommet ned fra Himlen for at give verden liv. Med hele din menighed på jorden og i Himlen, i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

I påsketiden

Det er i sandhed værdigt og ret, at vi altid og alle vegne takker dig, Gud Fader almægtige, ved Jesus Kristus, vor Herre. Han er det rette påskelam, som ved sin død tilintetgjorde vor død og ved sin opstandelse gengav os livet. Med hele din menighed på jorden og i Himlen, i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

På Kristi Himmelfartsdag og den følgende søndag

Det er i sandhed værdigt og ret, at vi altid og alle vegne takker dig, Gud Fader almægtige, ved Jesus Kristus, vor Herre, som er ved din højre hånd og altid går i forbøn for os. Med hele din menighed på jorden og i Himlen, i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

I pinsedagene

Det er i sandhed værdigt og ret, at vi altid og alle vegne takker dig, Gud Fader almægtige, ved Jesus Kristus, vor Herre, som har sendt os sin Ånd og kalder og samler sin menighed ud af alle folkeslag på jorden. Med hele din menighed på jorden og i Himlen, i kor med alle engle synger vi din herligheds lovsang:

1963, 32-33

Menigheden synger (stående):

Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud den almægtige.
Himlen og jorden er fuld af din herlighed.
Hosianna i det højeste!

Præsten:

Velsignet være Han, som kommer i Herrens navn.

Menigheden:

Hosianna i det højeste!

1985, s. 19

Præsten:

Lovet være du, hellige Gud og Fader,
fordi du friede os ud af mørkets magt
og førte os over i din elskede Søns rige.
Vi ihukommer med taksigelse hans bitre lidelse og død,
hans sejrige opstandelse og himmelfart
og forventer hans komme i herlighed.
Vi beder dig: send din Helligånd over os og dette måltid.

Giv os i tro at modtage vor Herres Jesu Kristi legeme og blod
og derved få del i hans fuldbragte offer
til syndernes forladelse og evigt liv.

Lad os ved hans kærlighed vokse i enheden med alle troende
og samles med din menighed, når du fuldender den i dit rige.

1963, 33-34, let rev.

Eller

Vi takker dig, Gud, fordi du sendte din elskede Søn, Jesus Kristus, for at frelse os og forkynde din vilje, han er dit Ord, uadskillelig fra dig.

Du sendte ham fra Himlen, og han blev menneske, undfanget ved Helligånden og født af en jomfru. Han opfyldte din vilje og skabte dig et folk, da han udstrakte sine hænder for at udfri dem, som tror på dig. Han gav sig selv i frivillig lidelse for at udrydde døden, bryde djævelens lænker og åbenbare opstandelsen. Vi ihukommer hans død og opstandelse, og vi beder dig, at du vil sende din Helligånd over dette måltid. Forén os alle gennem dine hellige gaver, og giv os del i Helligåndens fylde, så vi lover og priser dig ved din Søn, Jesus Kristus.

Fri gengivelse af Hippolyts nadverbøn

Menigheden:

Amen.

(15a) Fadervor

Præsten, eller præst og menighed i fællesskab:

Vor Fader, du, som er i Himlene! Helliget vorde dit navn; komme dit rige; ske din vilje som i Himmelen, således også på jorden; giv os i dag vort daglige brød; og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere; og led os ikke (ind) i fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er riget og magten og æren i evighed!

Menigheden:

Amen.

(16a) Indstiftelsesordene

Præsten fortsætter med at læse eller messe indstiftelsesordene. Herunder står menigheden op.

Ved NB tager præsten disken, henholdsvis kalken, og holder dem, mens pågældende afsnit læses. Præsten kan herunder vende sig mod menigheden.

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt,
(NB) tog brødet, takkede og brød det,
gav sine disciple det og sagde:
»Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer.
Gør dette til min ihukommelse.«
Ligeså (NB) tog han også kalken efter aftensmåltidet,
takkede, gav dem den og sagde:
»Drik alle deraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod,
som udgydes for jer til syndernes forladelse.
Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse.«

(17a) Nadvermåltidet

Efter indstiftelsesordene går nadvergæsterne op til alteret og knæler ved alterbordet.

Inden uddelingen, eller under uddelingen, synges »O, du Guds Lam«:

O, du Guds Lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
derfra al trøst begynder;
miskundelig
forbarm du dig!

O, du Guds Lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
dermed al fred begynder;
af kærlighed
giv os din fred!

O, du Guds Lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
derfra vort liv begynder;
vor død til trods
opliv du os!

Eller: Salmebogen nr. 174

Eller

O, Guds Lam uskyldig, du som bærer verdens synd:
forbarm dig over os!
O, Guds Lam uskyldig, du som bærer verdens synd:
forbarm dig over os!
O, Guds Lam uskyldig, du som bærer verdens synd:
forlen os din fred!

Præsten uddeler brødet til hver enkelt nadvergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi legeme.

Præsten rækker vinen til hver enkelt altergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi blod.

Efter hvert bord siger præsten:

Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus,
som nu har givet jer sit hellige legeme og blod,
hvormed han har gjort fyldest for alle jeres/vores synder,
han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv!
Fred være med jer!

Under fredssøsket gør præsten korstegn med kalken.

Efter alle borde undtagen det sidste kan præsten nøjes med at sige:

Fred være med jer!

Under uddelingen kan der synges en salme, der kan spilles orgelmusik, eller der kan være stille.

Efter uddelingen går nadvergæsterne tilbage til deres pladser, og der kan synges en salme.

Nadverhandlingen sluttet med en takkekollekt (pkt. 18 i højmesseordningen).

III. NADVER (ALTERNATIV B)

(14b) Nadverindledning

Præsten siger (vendt mod menigheden):

Vor Herre Jesus Kristus har selv sagt: »Jeg er livets brød. Den, som kommer til mig, skal ikke hunge; og den, som tror på mig, skal aldrig tørste.« I sin hellige nadver skænker den korsfæstede og opstandne frelser os sig selv, så at hver den, som hungrer og tørster efter retfærdighed, dér kan finde mad og drikke til evigt liv. Så følg i lydlig tro hans indbydelse, når han siger: »Tag dette og spis det; drik alle deraf; gør dette til min ihukommelse!« Da vil han forene jer med sig selv, så at I under vandringen her på jorden stadig må komme ham i hu og engang samles med ham i hans rige. Derom vil vi nu af hjertet bede:

1985, s. 15, let rev.

Denne indledende tiltale kan udelades eller erstattes af en kort fri nadvertale.

Præsten siger eller messer (vendt mod alteret):

Opstandne Herre og frelser, du som selv er til stede iblandt os med al din kærligheds rigdom! Giv os at modtage dit legeme og blod til din ihukommelse og til stadfæstelse i troen på syndernes forladelse. Rens os fra synd og styrk os i det evige livs håb. Giv os at vokse i kærligheden og lad os med alle troende blive ét i dig, ligesom du er ét med Faderen.

1973 = 1985

Menigheden:

Amen.

Eller nadverhandlingen kan i stedet indledes med absolution, hvor præsten siger fra alter eller kordør (vendt mod menigheden):

På hans ord, som har døbt dig, tilsiger jeg dig alle dine synders nådige forladelse i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn.

Der synges en nadversalme, for eksempel 431, 279 vers 6-7, 365, 416 eller 458.

(15b) Fadervor

Præsten, eller præst og menighed i fællesskab:

Vor Fader, du, som er i Himlene! Helliget vorde dit navn; komme dit rige; ske din vilje som i Himmelen, således også på jorden; giv os i dag vort daglige brød; og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere; og led os ikke (ind) i fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er riget og magten og æren i evighed!

Menigheden:

Amen.

(16b) Indstiftelsesordene

Præsten fortsætter med at læse indstiftelsesordene. Herunder står menigheden op.

Ved NB tager præsten disken, henholdsvis kalken, og holder dem, mens pågældende afsnit læses. Præsten kan herunder vende sig mod menigheden.

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt, (NB) tog brødet, takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde:

»Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer.

Gør dette til min ihukommelse.«

Ligeså (NB) tog han også kalken efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde:

»Drik alle deraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse.

Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse.«

(17b) Nadvermåltidet

Efter indstiftelsesordene går nadvergæsterne op til alteret og knæler ved alterbordet.

Præsten uddeler brødet til hver enkelt nadvergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi legeme.

Præsten rækker vinen til hver enkelt altergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi blod.

Efter hvert bord siger præsten:

Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus, som nu har givet jer sit hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle jeres/vore synder, han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv! Fred være med jer!

Under fredssøsket gør præsten korstegn med kalken.

Eller præsten kan nøjes med efter hvert bord at sige:

Fred være med jer!

Under uddelingen kan der synges en salme, der kan spilles orgelmusik, eller der kan være stille.

Efter uddelingen går nadvergæsterne tilbage til deres pladser, og der kan synges en salme.

Nadverhandlingen sluttes med en takkekollekt (pkt. 18 i højmesseordningen).

Ovenstående nadverritual kan også anvendes ved nadver i hjemmet. Der indledes med en nadversalme, og eventuelt skriftemål. Der afsluttes med kollektbøn, velsignelse og salme. Efter omstændighederne kan handlingen forkortes, men Fadervor og indstiftelsesordene bevares dog altid foran uddelingen.

LITANIET
(det store litani)

Litaniet bedes som veksellæsning eller vekselsang mellem præst (P) og menighed (M) og kan anvendes på kirkebønnens plads i fastetiden, på Langfredag og på Bededag.

- P Herre, Gud Fader i Himlen.
M Forbarm dig over os!
P Guds Søn, verdens frelser.
M Forbarm dig over os!
P Herre Gud, du hellige Ånd.
M Forbarm dig over os!
P Vær os barmhjertig, kære Herre, og fri os fra alle synder, fra al vildfarelse og fra alt ondt. Skån os for hærgende sygdom, for sult og misvækst, for krig og undertrykkelse, for ulykke og ødelæggelse. Frels os fra en ond og brat død og fra den evige død.
M Hør os, kære Herre Gud!
P Hjælp os, Herre, for Kristi fødsels skyld, for hans bitre lidelses og døds skyld, for hans sejrige opstandelse og himmelfarts skyld. Stå os bi i lykke og nød, i vor sidste time og på dømmens dag.
M Hør os, kære Herre Gud!
P Styr og led din hellige kirke. Foren den i fælles tro og enighed. Send trofaste arbejdere ud til din høst, og hold os til dit salige ord. Stands al vrang lære og tom gudsdyrkelse. Giv din Ånd og kraft til ordet, trøst de bedrøvede og bange, styrk dem, som forfølges for dit navns skyld.
M Hør os, kære Herre Gud!
P Giv alle folk på jorden fred og enighed. Værn vort land og vort folk. Velsign vor dronning og al øvrighed; udrust dem

med indsigt og handlekraft. Giv frugt på jorden og forstand til at bruge dine gaver. Velsign os i vort jordiske kald.

- M Hør os, kære Herre Gud!
P Send din hjælp til alle, som er i nød og fare, syge og ensomme, fattige og undertrykte. Gør vel mod dem, som gør ondt mod os. Forbarm dig over alle mennesker.
M Hør os, kære Herre Gud!

1955, 30-31, revideret

Litaniet følges af nedenstående kollekt, eller af en anden kollekt.

- P Herre, vor Gud, himmelske Fader! Du, som af din faderlige nåde ikke sparede din enbårne Søn, men gav ham hen til døden på korset; vi beder dig, giv din Helligånd i vore hjerter, så vi trøster os med denne nåde, vogter os for synden, tålmodigt bærer de lidelser, du tilskikker os, og bliver til evig tid salige hos dig, ved din elskede Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligånds enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed.

Veit Dietrich til Palmesøndag (1958)

- M Amen.

Morgen- og aftengudstjenester

(Fast gudstjeneste uden nadver)

VEJLEDNING

Når der i en kirke på en søn- eller helligdag kun holdes én gudstjeneste, er denne normalt uanset tidspunktet for dens afholdelse at betragte som højmesse (fast gudstjeneste).

Ved faste morgen-, eftermiddags- eller aftengudstjenester i et pastorat eller et sogn, hvor der desuden holdes hovedgudstjeneste, kan der, såfremt menighedsrådet kan tilslutte sig præstens ønske herom, anvendes andre hovedalternativer inden for højmesseordningen end de, der anvendes ved pastoratets eller sognets hovedgudstjeneste. Eller der kan i stedet træffes beslutning om anvendelse af følgende form for morgen- og aftengudstjenester. Denne gudstjenesteform uden nadver kan også anvendes ved faste hverdagsgudstjenester. Ved sådanne faste andengudstjenester kan der prædikes over søn- eller helligdagens lektie eller epistel.

Efterfølgende form kan også anvendes, hvor sognets faste gudstjeneste ikke kan gennemføres med præst.

I. INDLEDNING

*Førend gudstjenesten begynder, ringes der 3 gange med kirkens klokke(r).
Sidste ringning afsluttes med bedeslagene.*

1. Indgang (Præludium)

Efter bedeslagene indledes gudstjenesten med præludium, bibelsk salme eller kormusik.

2. Indgangsbøn

Indgangsbønnen læses af kirkesangeren, kordegnen eller et andet medlem af menigheden.

Lad os alle bede!

Herre, jeg er kommet ind i dette dit hus for at høre,
hvad du, Gud Fader, min skaber,
du Herre Jesus, min frelser,
du gode Helligånd, i liv og død min trøster,
vil tale til mig.

Herre, oplad nu ved din Helligånd for Jesu Kristi skyld mit hjerte,
at jeg af dit ord kan lære at sørge over mine synder
og at tro i liv og død på Jesus
og hver dag forbedre mig i et helligt liv og levned.
Det høre og bønne Gud, ved Jesus Kristus. Amen.

Bønnen kan udelades, hvis der bedes en kollektbøn (pkt. 5).

3. Indgangssalme

Indgangssalmen kan være en salme fra salmebogen, eller det kan være en bibelsk salme. Hvis bibelsk salme har været anvendt til indgang (pkt. 1), bør den ikke samtidigt anvendes her.

4. Hilsen

*Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):
Herren være med jer!*

Menigheden svarer:

Og med din ånd! *eller:* Og Herren være med dig!

*Ved gudstjeneste uden præst anvendes i stedet følgende hilsen:
Nåde være med jer og fred fra Gud, vor Fader, og Herren
Jesus Kristus!*

5. Kollektbøn

Præsten beder dagens kollektbøn, eller en kollektbøn der passer til pågældende afsnit af kirkeåret. Efter bønnen svarer menigheden:

Amen.

Dette led udelades ved gudstjeneste uden præst. Bønnen kan desuden udelades, hvis der til indledning har været bedt en indgangsbøn.

II. ORDET

6. Første læsning

Der læses én af teksterne fra pågældende søn- eller helligdag. Såfremt der kun er én bibelsk læsning ved gudstjenesten, bortfalder dette led.

Menigheden står op under læsningen.

7. Salme mellem læsningerne

Salmen kan være en salme fra salmebogen, en vekselsalme eller en kanon. Den kan erstattes af et musikalsk mellem spil, eller den kan helt udgå, hvis der kun er én læsning.

8. Evangelium / prædiketekst

Der læses én af teksterne fra pågældende søn- eller helligdag. Som prædiketekst kan vælges dagens evangelium, den gammeltestamentlige læsning eller epistelen.

Såfremt prædiketeksten er evangeliet, indledes oplæsningen med, at præsten siger:

Dette hellige evangelium skriver evangelisten . . .

Menigheden rejser sig og svarer:

Gud være lovet for sit glædelige budskab.

Menigheden står op under læsningen.

I tilknytning til en evangelielæsning kan synges et Halleluja.

9. Trosbekendelsen

Trosbekendelsen siges eller synges af præst og menighed i fællesskab.

Menigheden står op.

Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.

Vi tror på Gud Fader, den almægtige, Himmels og jordens skaber,

og på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til Dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til Himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Vi tror på Helligånden, den hellige almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv. Amen.

Trosbekendelsen kan udelades, eller flyttes til efter prædikenen

10. Salme (før prædikenen)

Kan udgå.

11. Prædiken

Prædikenen holdes fra prædikestolen, eller et andet egnet sted i kirkerummet.

Ved gudstjeneste uden præst kan prædikenen udelades eller erstattes af oplæsning af en trykt eller skrevet prædiken.

12. Salme (efter prædikenen)

Denne salme kan tages fra salmebogen. Ved morgengudstjenester kan i stedet synges Zakarias' Lovsang (Benedictus, Luk. 1,68-79). Ved aftengudstjenester kan synges Marias' Lovsang (Magnificat, Luk. 1,46-55) og/eller Simeons Lovsang (Nunc dimittis, Luk. 2,29-32).

13. Kirkebøn

Kirkebønnen kan bedes af præsten alene, medlemmer af menigheden kan medvirke, eller den kan bedes som vekselbøn.

14. Fadervor

Præst og menighed siger eller synger i fællesskab:

Vor Fader, du, som er i Himlene! Helliget vorde dit navn; komme dit rige; ske din vilje som i Himmelen, således også på jorden; giv os i dag vort daglige brød; og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere; og led os ikke (ind) i fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er riget og magten og æren i evighed! Amen.

III. AFSLUTNING

15. Velsignelse

Præsten siger eller messer (vendt mod menigheden):

Herren være med jer!

Menigheden svarer:

Og med din ånd! *eller:* Og Herren være med dig!

Hilsenen kan udelades, eller præsten kan i stedet for hilsenen sige eller messe:

Lad os prise Herren!

Menigheden rejser sig og synger:

Gud være lovet! Halleluja, halleluja, halleluja.

Menigheden står op under velsignelsen, mens præsten siger:

Herren velsigne dig og bevare dig.

Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig.

Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred.

Menigheden svarer:

Amen. Amen. Amen.

Efter velsignelsen gør præsten korstegn med højre hånd.

Ved gudstjeneste uden præst anvendes i stedet følgende velsignelse:

Vor Herres Jesu Kristi nåde, Guds kærlighed og Helligåndens samfund være med os alle!

16. Udgangssalme

17. Udgangsbøn

Udgangsbønnen læses af kirkesangeren, kordegnen eller et medlem af menigheden.

Lad os alle bede!

Herre, jeg takker dig af hele mit hjerte,

fordi du har lært mig, hvad du vil, at jeg skal gøre.

Hjælp mig nu, min Gud, ved din Helligånd for Jesu Kristi skyld,

at jeg må bevare dit ord i et rent hjerte,

deraf i troen styrkes, i et helligt levned forbedres

og mig derved i liv og død trøste. Amen.

Bønnen kan udelades.

18. Udgang (Postludium)

Mens præsten og menigheden forlader kirkerummet, spilles der et orgelstykke (postludium) eller et andet stykke musik.

Børnegudstjeneste

(Familiehøjmesse)

VEJLEDNING

Efterfølgende ordning for børnegudstjeneste (familiehøjmesse) er en gudstjeneste på den almindelige højmesse plads. Ordningen kan også anvendes ved ungdomsgudstjenester på den almindelige højmesse plads.

Imellem ringningerne kan der gives en introduktion til dagens gudstjeneste. Forklarende bemærkninger kan endvidere indflettes på passende steder i gudstjenestens forløb.

Musik, bøn og lovsang indleder gudstjenesten. Herefter følger »Ordet« bestående af 1-2 bibelske læsninger, trosbekendelse, prædiken, kirkebøn og salmer. Rækkefølgen af de enkelte led kan tilpasses pågældende gudstjenestes helhedskarakter. Derudover kan denne hoveddel indeholde dramatisering og andre visuelle og musikalske indslag. Såfremt der er dåb i gudstjenesten, holdes den i begyndelsen af denne hoveddel, eller børnegudstjenesten kan have dåben som det liturgiske midtpunkt.

Der anvendes en nadverliturgi i overensstemmelse med stedets skik, eller følgende liturgi beregnet særligt for børnegudstjeneste. Faste elementer i nadverliturgien er Fadervor, Indstiftelsesordene og Nadvermåltidet. Såfremt der ikke er nadver i gudstjenesten, kan eventuel dåb holdes på nadverens plads. Velsignelse, salme, bøn og musik afslutter gudstjenesten.

Salmerne vælges fortrinsvis fra Den danske Salmebog. Men andre salmer kan vælges under respekt for gudstjenestens og kirkeårets karakter.

I. INDLEDNING

Førend gudstjenesten begynder, ringes der 3 gange med kirkens klokke(r). Sidste ringning afsluttes med bedeslag.

1. Indgang

Efter bedeslagene begynder gudstjenesten med et orgelstykke eller et andet stykke musik som prælude.

2. Indgangsbøn

Indgangsbønnen læses af kirkesangeren, kordegnen eller et medlem af menigheden.

I stedet for den almindelige indgangsbøn efter stedets skik kan anvendes en frit udformet eller frit valgt indgangsbøn.

Indgangsbønnen kan bortfalde på dette sted og træde i stedet for kollektbønnen efter indgangssalmen.

3. Indgangssalme

Indgangssalmen kan være en fast lovsang, der anvendes ved alle børnegudstjenester.

4. Hilsen

Præsten: Herren være med jer!

Menigheden: Og med din ånd eller: Og Herren være med dig!

Eller præsten siger:

Vor Herres Jesu Kristi nåde, Guds kærlighed og Helligåndens samfund være med jer alle!

Hilsenen kan bringes andre steder i indledningen og er normalt det første præsten siger.

5. Kollektbøn

Præsten beder en kollektbøn, der passer til pågældende afsnit af kirkeåret. Det kan være én af dagens kollektbønner, eller en frit udformet kollektbøn.

Kollektbønnen kan på dette sted erstattes af en indgangsbøn, eller den kan helt bortfalde.

II. ORDET

6. Læsning

Tekstvalget er frit, idet der dog bør være overensstemmelse med pågældende søndag eller kirkeårsfase. Teksterne vælges blandt søndagens tekster, eller blandt et udvalg af tekster til børnegudstjeneste. Teksterne kan genfortælles eller dramatiseres m.m., men mindst én af teksterne bør (tillige) oplæses. Den første læsning kan bortfalde, sådan at der kun er én bibelsk læsning i gudstjenesten.

7. Salme mellem læsningerne

Salmen kan være en salme fra salmebogen, en vekselsalme eller en kanon. Den kan erstattes af et musikalsk mellemspil, eller den kan helt udgå, hvis der kun er én læsning.

8. Evangelium (prædiketekst)

Tekstvalget er frit. Se bemærkningerne til punkt 6 (læsning).

Evangelielæsningen indledes normalt med, at præsten siger:

Dette hellige evangelium skriver evangelisten . . .

Menigheden svarer:

Gud være lovet for sit glædelige budskab.

Menigheden står op under oplæsningen.

9. Trosbekendelsen

Trosbekendelsen siges eller synges af præsten og menigheden i fællesskab. Trosbekendelsen kan flyttes til en anden plads i denne hoveddel.

Vi forsøger Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.

Vi tror på Gud Fader, den almægtige, Himmelen og jordens skaber,

og på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius

Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til Dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til Himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Vi tror på Helligånden, den hellige almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv. Amen.

10. Salme før prædikenen

Kan udgå.

11. Prædiken

Prædikenen holdes fra prædikestolen, eller et andet egnet sted i kirkerummet.

Prædikenen kan erstattes af en fri samtale, eller den kan indgå som en del af en større helhed med tekstlæsning og dramatisering/visualisering.

12. Kirkebøn

Kirkebønnen kan bedes fra prædikestolen i tilknytning til prædikenen, eller som et selvstændigt gudstjenesteled.

Den kan bedes af præsten alene, medlemmer af menigheden kan medvirke, eller den kan bedes som vekselsbøn.

13. Salme efter prædikenen

Kirkebønnen kan bedes efter denne salme. Og i dette tilfælde efterfølges kirkebønnen af en salme eller et salmevers forud for nadveren.

Såfremt der ikke skal være nadver, fortsættes med slutningskollekten (pkt. 18), eller kirkebøn og Fadervor, eller eventuelt dåb.

III. NADVER

14. Nadverbøn

Der anvendes en nadverbøn fra én af de autoriserede nadverliturgier, eller følgende nadverbøn. Forud for nadverliturgien kan der gives en fri ind-

ledning, der knytter forkyndelsen i den forudgående hoveddel sammen med nadveren.

Eventuelt kan nadverbønnen bortfalde, sådan at nadverritualet indledes med Fadervor.

Præsten:

(Lad os takke og bede:)

Vi takker dig, himmelske Far,
fordi du skabte Himlen og jorden.

Alt har vi modtaget fra dig.

Vi takker dig, fordi du elskede verden

og gav din enbårne Søn, for at vi skal have evigt liv.

Vi beder dig, at du vil holde os fast i din kærlighed,

og at du i dette måltid vil forny dit fællesskab med os,
nu og i al evighed.

Hør os i Jesu navn!

15. Fadervor

Præst og menighed siger i fællesskab:

Vor Fader, du, som er i Himlene! Helliget vorde dit navn; komme dit rige; ske din vilje som i Himmelen, således også på jorden; giv os i dag vort daglige brød; og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere; og led os ikke (ind) i fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er riget og magten og æren i evighed! Amen.

16. Indstiftelsesordene

Præsten fortsætter med at læse eller messe indstiftelsesordene. Herunder står menigheden op.

Ved NB tager præsten disken, henholdsvis kalken, og holder dem, mens pågældende afsnit læses. Præsten kan herunder vende sig mod menigheden.

Vor Herre Jesus Kristus i den nat, da han blev forrådt,

(NB) tog brødet, takkede og brød det,

gav sine disciple det og sagde:

»Tag dette og spis det; det er mit legeme, som gives for jer.

Gør dette til min ihukommelse.«

Ligeså (NB) tog han også kalken efter aftensmåltidet, takkede, gav dem den og sagde:

»Drik alle deraf; denne kalk er den nye pagt i mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse.

Gør dette, så ofte som I drikker den, til min ihukommelse.«

17. Nadvermåltidet

Efter indstiftelsesordene går nadvergæsterne op til alteret og knæler ved alterbordet.

Præsten uddeler brødet til hver enkelt nadvergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi legeme.

Præsten rækker vinen til hver enkelt nadvergæst med ordene:

Dette er Jesu Kristi blod.

Efter hvert bord siger præsten:

Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus, som nu har givet jer sit hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle jeres synder, han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv! Fred være med jer!

Under fredssøsket gør præsten korstegn med kalken.

Eller præsten kan nøjes med at sige:

Fred være med jer!

Under uddelingen kan der synges en salme, der kan spilles musik, eller der kan være stille.

Efter uddelingen går nadvergæsterne tilbage til deres pladser, og der kan synges en kort salme.

IV. AFSLUTNING

18. Slutningskollekt

Præsten beder én af de afsluttende kollektbønner, eller en frit udformet kollektbøn. Menigheden svarer efter slutningskollekten:

Amen.

Bønnen kan eventuelt bortfalde eller erstattes af et salmevers.

19. Velsignelse

Menigheden står op under velsignelsen, mens præsten siger:

(Modtag Herrens velsignelse:)

Herren velsigne dig og bevare dig.

Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig.

Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred.

Menigheden svarer:

Amen. Amen. Amen.

20. Udgangssalme

21. Udgangsbøn

Udgangsbønnen læses af kirkesangeren, kordegnen eller et medlem af menigheden.

I tilknytning til udgangsbønnen kan der være meddelelser.

I stedet for den almindelige udgangsbøn efter stedets skik kan anvendes en frit udformet eller frit valgt udgangsbøn.

Udgangsbønnen kan eventuelt udelades eller erstattes af et udgangsord.

22. Udgang

Mens præsten og menigheden forlader kirkerummet, spilles der et orgelstykke eller et andet stykke musik som postludium.

Indsamling finder almindeligvis sted i forbindelse med udgangen.

Andre gudstjenester

(Ekstraordinære gudstjenester)

VEJLEDNING

Generelt

Andre gudstjenester end de faste kan frit afholdes af folkekirkens præster i de kirker, de er ansat ved. Dette gælder for eksempel hverdagsgudstjenester, temagudstjenester, børne- eller familiegudstjenester uden for den almindelige højmesse plads, ungdomsgudstjenester, ældregudstjenester og musikgudstjenester.

Højmesseordningen eller de andre ordninger for faste gudstjenester kan anvendes, eller gudstjenesten kan frit udformes til lejligheden; og det er ikke nødvendigt, at præsten indhenter samtykke fra menighedsråd eller biskop. Fadervor, trosbekendelsen og velsignelsen anvendes dog i samme form som i højmesseordningen. Hvis der i gudstjenesten indgår nadver eller dåb eller andre kirkelige handlinger, skal autoriserede ritualer anvendes; men der kan ved nadver anvendes et andet ritual (alternativ) end det, der anvendes ved den faste hovedgudstjeneste (højmessen).

Specielt vedr. ungdomsgudstjeneste

Hvis ungdomsgudstjeneste afholdes som ekstraordinær gudstjeneste, kan den udformes frit til lejligheden, for eksempel som en temagudstjeneste i tilknytning til en bestemt bibeltekst. Gudstjenesten bør normalt bestå af fire hoveddele: indledningen, forkyndelsen, nadveren og afslutningen.

Første hoveddel, indledningen, består af musik, hilsen (velkomst, fredshilsen), bøn og lovsang. Denne del markerer overgangen fra hverdag til gudstjeneste og udgør gudstjeneste første del.

Der kan i indledningen gives en introduktion til gudstjenesten eller gudstjenestens tema.

Anden hoveddel, forkyndelsen, indeholder én eller to bibeltekster, trosbekendelse, forkyndelse, forbøn og salmer. Der kan anvendes dramatisering og andre visuelle og musikalske indlag. Rækkefølgen af de enkelte led kan tilpasses pågældende gudstjenestes helhedskarakter. Forkyndelsen kan ske i form af prædiken fra prædikestol eller et andet egnet sted i kirkerummet, eller forkyndelsen kan ske i form af dialog eller indgå som dele af en større helhed med tekstlæsning og dramatisering eller visualisering.

Tredje hoveddel, nadveren, har som faste elementer Fadervor, indstiftelsesordene og nadvermåltidet. Der anvendes en autoriseret liturgi; men der kan anvendes et andet alternativ end det, der anvendes ved den faste gudstjeneste. Hvis for eksempel børnegudstjenestens nadverliturgi anvendes, kan en salme kan tjene som nadverindledning, og i tilknytning til denne salme kan der gives en indledning, der knytter forkyndelse og tema i den forudgående hoveddel sammen med nadveren.

Sidste hoveddel, afslutningen, består af velsignelse, salme, bøn og musik. I denne del sammenfattes og afsluttes gudstjenesten, og gudstjenestedeltagerne sendes tilbage til hverdagen.

Salmer og musik kan vælges frit under hensyntagen til gudstjenestens karakter. Der bør så vidt muligt anvendes »levende« musik. Musikken kan udføres på orgel eller på andre musikinstrumenter og kan være såvel »klassisk« som »rytmisk« musik.

Det kan anbefales, at de unge så vidt muligt inddrages i ungdomsgudstjenestens tilrettelægning, forberedelse og gennemførelse.